

Lyrik

Arbetsgruppen för stavning inom **Ulum Dalskas** styrelse kom fram till några regler som löste gamla stavningsproblem. Med en känsla av lättnad och glädje över att t.ex. ha regler för det besvärliga r-ljudet skrev jag de första texterna i en bok för kurser. Jag hade länge anat att älvdalskan kunde vara ett fint medium för lyrik och gjorde några trevande försök. Stöd för denna värdering har deltagare i översättningsgrupper givit. Särskilt minns jag deltagarnas glädje över resultaten i Christina Wermelins grupp för översättning av andliga sånger och psalmer. Arbetet hade ett viktigt inslag: att sjunga texterna. Verf Lena Egardt har ibland ringt och diskuterat intressanta språkliga detaljer i egna eller översatta sångtexter och avslutat med att sjunga, vilket varit rena högtidsstunder för mig. Lena Willemark har förtjänstfullt gett älvdalskan plats i sin repertoar.

På sidutrymmen som skulle ha blivit tomma har placerats prov på lyrik på älvdalska. De för en grammatik ovanliga textinslagen vill påminna om att man kan använda sin älvdalska på mångahanda sätt.¹ Man kan översätta världslitteraturens lyriska pärlor eller rent av skriva egna texter. Kursdeltagare har ibland haft i ”läxa” att skriva dikter. Här har medtagits dikter av Rune Graaf (**Rust-Rune**), Johanna Olsén, Mats Westerling och Ingrid Windahl. Några texter av Verf Lena Egardt har också medtagits, tyvärr utan hennes musik. Mina och översättningsgruppernas erfarenheter mynnar i en bestämd rekommendation: *Utforma texter i samråd med dina vänner!*

Rust-Rune räddade med sina två prosadikter ett barndomsminne. Texterna är en påminnelse för den som då var med på de platser som nämns, och andra kan erinra sig något liknande. Inga-Britt Peterson återger i en detaljrik och åskådlig dikt egna naturiakttagelser. Kring minnet av **watulåður** kan man spinna några tankar om då och nu. Förr nämnde man **Nupp**, några för länge sedan nedlagda fåbodar vid Härjedalsgränsen, som ett ofantligt avlägset ställe. Den planerade expeditionen dit blev för mig i stället en liten dikt. Man kan gripa en historisk eller fiktiv person – eller en biperson – och se på honom eller henne, ur byperspektiv eller med andra nutida värderingar. Texten om **Lotes kelingg** skulle en gång inspirera mina kursdeltagare att göra sina läxor med det greppet. Varför inte skriva en dikt om något kärt gammalt verktyg eller om en vävstol?

---

¹ I motsats till alla exempel i boken saknar dessa texter svensk översättning. Man kan ta hjälp av Lars Steenslands *Älvdalsk ordbok* men rekommenderas att *ta kontakt med älvdalsktalande* för samtal om betydelseerna.

När de olika nationernas språk växte fram och man inte längre prioriterade latinet som medium för allt viktigt författarskap, gällde det att förvandla det egna språket till ett instrument för formulering av ens innersta tankar. Man övade genom att översätta klassisk litteratur och skriva egna texter med de gamla latinska och grekiska författarna som förebilder. Denna process tog lång tid. En motsvarande odling av äldalskan skulle stärka dess ställning som eget regelbundet språk, men tiden är knapp i vår omvälvningsrika tid.

Välj gärna korta och orimmade dikter eller ställ inte stränga krav på rimtrogen översättning¹. Det är du själv som väljer de krav du vill fylla när du producerar din egen text. Ta gärna schemat i någon dikt du uppskattar och fyll det med egna formuleringar. Resultatet kan bli så mycket ditt eget, att ingen kan ana att du började med något som bara skulle vara en efterdiktning. En av världslirykens pärlor gav mönstret till **Gomol akukall**. En notis i en tidnings socialreportage var ursprunget till raderna med rubriken **Lautend**. Sök fånga dina minnen från berättarstunder i din släkt. När jag hör den gamla *Amerikavisan* "Vi sålde våra hemman ..." sjungas, tänker jag på vad min mormor berättade om sin ungdomsväninna **Frans-Marit**. Lyrik i modernistisk stil tar ibland med sin strävan till metaforrikt språk upp formuleringar i grammatikens utkanter, vilket kan ge intressanta översättningsproblem.

Det finns en gammal stark litterär tradition som kan kallas tankelyrik. Det är fel att sätta den som direkt motsats till den lyrik som har som huvudsyfte att förmedla känslor. Många orimmade dikter i den svit av tankelyrik som Harry Martinson kallar "Li Kan talar under trädet" (Martinsson 1945 s. 115-140) är lysande exempel på mångbottnad lyrik. Att äldalska passar för orimmad tankelyrik kan man se i Johanna Olséns försök **Eð ir willdera** och Mats Westerlings **Tiðe**.

---

¹ Prov på tillfällighetslyrik, gratulationsverser och dylikt, visar att man lätt leds in på grammatiska avvägar när man tvingar sig att producera en taktfast vers med tät rimflätning.